

Fl.k. SOLGLIMT

Tyskernes kapring av hvalfangere i 1941

Den tyske raideren PENGUIN var kommet til fangstfeltene i Antarktis, sannsynligvis i oppdrag å kapre de ubevæpnede norske fangstekspedisjonene «Thorshammer», «Ole Wegger» og «Pelagos» samt transportskipet «Solglimt». Ombord i raideren befant seg sikkert offiserer og mannskap som var kjent med forholdene i Antarktis og hvalfangsten fra tjeneste ombord i de tysk-norske hvalfangstekspedisjonene (tyske selskaper med alt overveiende norske fangstmannskaper) i årene like før krigens utbrudd. Oppdraget gjaldt selvsagt å bringe de nevnte skip med sin verdifulle oljelast til tysk eller tysk-okkupert havn i Europa.

Det var ikke så vanskelig for den tyske raideren å finne frem til de norske fangstekspedisjonene da det i fangsttiden foregår en livlig telegraf-forbindelse mellom moderskipet (kokeriet) og dets fangstbåter, som må dirigeres av ledelsen der. Men det gjaldt å gå forsiktig til verks forat ikke noen av skipene skulle unnsnippe.

Natten til den 14. januar sto det plutselig væpnede tyske marinesoldater i bysedøren på hvalbåt TORLYN, som fanget til Ole Wegger»-ekspedisjonen. I mørket hadde raideren listet seg frem til den opplyste ekspedisjonen, og med lettébåt bordet hvalbåten, som lå stille for natten. Det våpenløse norske mannskapet ble truet til å forholde seg rolig og styre mot «Ole Wegger» da det lysnet av dag. Under en sne-byge var raideren også kommet frem til kokeriet ved middagstider. Transportskipet «Solglimt» lå langs siden av «Ole Wegger» for å losse bunkers og laste hvalolje fra kokeriet. Raideren morskete over til «Ole Wegger»: «Use no wireless or I shoot». Barkasser ble satt på vannet, og tyskerne kom ombord i kokeriet,

hvor forhandlinger ble ført med kaptein og bestyrer Evensen, mens de norske mannskaper ble beordret til messene. Det ble forklart at fangsten skulle avbrytes, og skipene gå til europeisk havn. Derfra ville de norske mannskapene få lov å reise til sine hjemsteder og gis fullt oppgjør i hyre og part etter sine kontrakter. Det var forutsatt at nordmennene skulle forholde seg rolige ombord under hjemturen, i motsatt fall måtte man overføre dem til raideren. Som forholdene var, måtte nordmennene akseptere tyskernes ordrer, noe annet kunne selvsagt ikke gjøres heller. Senere på dagen kom flere av fangstbåtene inn med hval, og kokeriet og hvalbåtene fikk prisemannskap ombord.

Ombord i 3 av hvalbåtene hadde man fattet mistanke da de ble kalt opp i radio og bedt om å komme inn til kokeriet. Etter å ha samrådd seg imellom styrte de

mot «Thorshammer» som drev fangsten i vestlig retning og fikk varslet dette kokeriet i tide og hele ekspedisjonen kom seg unnav til Syd Georgia. Så heldig gikk det ikke for «Pelagos»-ekspedisjonen, som ikke var så langt unnav «Ole Wegger», da ekspedisjonen ikke hadde større beholdning av bunkers igjen, men ventet på forsyning fra transportskipet «Solglimt». For denne ekspedisjon hadde det også av den grunn ikke vært mulig å unnsnippe raideren.

De to ekspedisjonene «Ole Wegger» og «Pelagos» med hvalbåtene, unntatt de 3 båter til «Ole Wegger» som kom seg vekk og hvalbåten «Pol IX» som ble etterlatt hos raideren, samt transportbåten ex kokeriet «Solglimt», kom vel frem til Bordeaux den 20/3 1941. Her deltok det norske mannskapet i lossingen og ble kort tid etter beordret i land. Nordmennene fikk korte opphold i fangeleirer i nærheten av Bordeaux og Bremen og ble som lovet sendt til Norge, hvor de fikk oppgjør for fangstsesongen (fangstpart og hyre til hjemkomsten den 4. mai 1941).

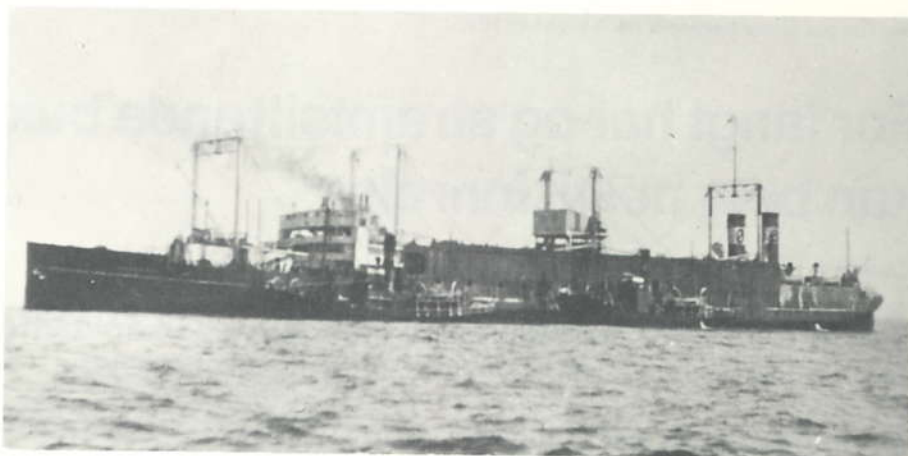
Når det gjelder tyskernes behandling av de norske mannskaper på reisen hjem



kan opplyses at ingen led noen overlast. De norske hvalfangere kom vel i en særstilling forsåvidt som de var ombord i sine egne skip med bare tysk prisemannskap ombord.

Det spørres om skipenes og lastens verdi, og det kan da opplyses at «Ole Wegger» og «Solglimt» var forsikret hver for £ 324.424,—. «Ole Wegger»-ekspedisjonen hadde en fangst av 9.000 tonn hvalolje. Regner vi en pris av £ 40/- pr. tonn, blir det £ 360.000,—. De 3 hvalbåter tilhørende denne ekspedisjon som kom til Bordeaux sammen med kokeriet, nemlig «Pol VIII», «Pol X» og «Torlyn» hadde hver en forsikringsverdi av ca. £ 9375,—.

J. S.



Fl.k. OLE WEGGER

Kaptein Arild Mathisen forteller om

GLOBE VIII

Høsten 1940 ble det besluttet at 3 norske kokerier skulle utrustes for hvalfangst i Antarktisc sesongen 1940—41. Det var kokeriene «Thorshammer», «Ole Wegger» samt «Pelagos». Da «Ole Wegger»s hvalbåter var opplagt i Cape Town eller tjenestegjorde i annen alliert krigstjeneste, ble en del av Melsoms hvalbåter overtatt. Disse hvalbåtene ble overtatt i Rio de Janeiro. Undertegnede var på mønstret «Globe VIII» som styrmann og telegrafist.

Etter å ha klargjort båtene i Rio de Janeiro gikk vi til fangstfeltet for å ta opp fangsten. Til å begynne med ble fang-

sten opptatt inne i pakkisen. Her ble det fanget til ca. 10. januar da det ble besluttet å forsøke utenfor iskanten, men det var det visst andre også som hadde ventet på.

Alt var fryd og gammen til en tysk raider slo til natten mellom 13.—14. januar 1941. Fra «Globe VIII» opplevde vi begivenhetene således:

H/B «Globe VIII» var i slep til koka med

2 finnhval. Vi var kommet forholdsvis langt av koka i løpet av fangsten den dagen og de fleste fangstbåtene var kommet inn.

Da vi ikke kunne se koka kl. 0300 om morgenen 14., anropte vi for å få dem til å sende peilesignaler. Etter gjentatte anrop svarte telegrafisten og peilesignaler ble sendt på vanlig måte. Ca. 1/2 time senere fikk vi se lys forut og ettersom vi kom nærmere ble det til en masse lys. Nu visste vi jo at «Solglimt», som var transportbåt den sesongen, var langs siden av «Ole Wegger». Imens lysnet det jo og vi så «Solglimt» gå på siden av «Wegger'n» og mellom disse to lå et tredje skip. Vi skjønnte da snart at det var en tysk raider.

Skytteren ropte for sikkerhets skyld opp koka og spurte: «Hva er det for fænskap som ligger borte på vannet?» Telegrafisten svarte: «ett øyeblikk» og ikke noe mere svar. Vi var da sikre på at det var en tysk raider og etter en liten konferanse ble vi enige om å flagge hvalene og kjøre vestover for å underrette «Thorshammer» og hvalbåtene som fanget en del lenger vest. Etter å ha flagget hvalene kjørte vi «gå an» vestover. Vi ble jo snart anropt av koka og fikk ordre om å ta flagghvalene og komme inn. Vi svarte at vi hadde jag på 2 fine blåhvaler og ville prøve disse før vi kom til koka. Vi ble anropt flere ganger, men svarte ikke. Siden fikk vi bøye båten «Thorarinn» som heller ikke var kommet inn, med oss vestover.

Vi brukte ikke radio for å varsle «Thorshammer» av frykt for at noen båter eventuelt fulgte etter oss. Vi tok radiopølinger av «Thorshammer» som lå i god fangst og var oppunder «Thorshammer» sent på kvelden. Med skriftlig rapport om at raider var i farvannet, ble bestyreren underrettet om det vi visste. Senere fulgte vi med «Thorshammer»-ekspedisjonen til Syd Georgia.

A. M.

